

TANULÁSI EREDMÉNYESSÉG ÉS TANULÓI JÓLLÉT A DIGITÁLIS TÁMOGATÁSSAL MEGVALÓSULÓ OKTATÁSBAN¹

– Sió László –

A világvárvány kihívás elé állította az oktatási rendszereket, amelyek elsődleges célként fogalmazták meg a nevelési-oktatási intézmények lehető legteljesebb körének biztonságos, zavartalan működését.

Hagyományosan a tanulási eredményesség áll egy-egy oktatási beavatkozás céljainak középpontjában. A pandémia tapasztalatai ugyanakkor felhívják a figyelmet arra, hogy olyan megközelítésre és megoldásokra van szükség, amelyek – éppen az eredményesség biztosítása érdekében – szem előtt tartják a tanulók jóllétének biztosítását is.

Azokat a tényezőket, feltételeket, amelyek erre a folyamatra hatással vannak, a következő ábra mutatja be. Az illusztráció azt a megközelítést tükrözi, mely szerint a tanulói jóllét nem egyszerűen a tanulói eredményesség egyik feltétele, hanem azzal egyenértékű cél.

¹ Jelen írás a Digitális Pedagógiai Módszertani Központ szakértői által összeállított módszertani ajánlás-gyűjtemény (Digitális pedagógiai módszertani ajánlások gyűjteménye, https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatás/tavoktatás/Modszertani_gyujtemeny_01_08_honlapra.pdf) A különböző munkarendek közötti átmenetek szabályozása és támogatása című fejezetének jelentősen rövidített és részben átirított változata.

A tanulói jóllétet és az eredményességét meghatározó tényezők

A járvány vége után az iskolák sok tekintetben visszatérnek a régi működési rendhez, ám ennek több szempontból már más helyzetben kell megtörténnie számos változással, új kihívással, feladattal, módszerrel. A járványügyi helyzet akár évek óta megoldásra váró problémákat is felszínre hozott, így a visszatéréskor már elkerülhetetlenné válik, hogy ezekkel foglalkozzanak. A következőkben kísérletet teszünk a legfontosabb feladatok számbavételére és csoportosítására.

1. Megoldáskeresés a korábban is ismert, a digitális munkarendben felerősödött problémákra

A digitális munkarend felerősítette és láthatóvá tette azokat a problémákat, amelyek korábban még nem érték el azt a küszöbértéket, ami elkerülhetetlenné tette volna a változási folyamat beindulását. A jelenléti oktatás újrakezdését követően azonban az intézményeknek, nevelőtestületeknek kezelniük kell ezeket a nehézségeket.

Az egyik ilyen kihívás a tanuláshoz szükséges (részben digitális) infrastruktúra fejlesztése. Ennek éppúgy része a pedagógusok és tanulók digitális eszköz-ellátottságának megismerése és fejlesztése, mint a hagyományos pedagógiai, módszertani, oktatástechnológiai megoldások felülvizsgálata és digitális technológiával történő támogatása (kiemelten célozva a tanórai és tanórán kívüli tanulásszervezés hatékonyságának javítását, a mérés-értékelés digitális eszközök használatával történő támogatását, a gyors vagy akár egyidejű visszajelzést, az adaptivitást, a diagnosztikus és formatív értékelés, valamint a motiváció és attitűd erősítését).

A digitális infrastruktúra fejlesztése azonban csak az egyik elem. Hasonlóan fontos az otthoni – önálló és csoportos – tanulást támogató környezet kialakítása (tanulásra alkalmas hely, eszközellátottság, internetelérés), valamint az iskolán és otthonon kívüli tanulási lehetőségek biztosítása. Nagyon sok diák mindennapjaiban van jelen – számos ok miatt, pl. utazás, a tanítás és a különórak közötti várakozás – olyan holtidő, amelynek egy része megfelelő helyszín és szervezés biztosításával tanulásra is fordítható (könyvtárral, közösségi pontokkal történő együttműködés, professzionális tanulástámogatás, tanulóközösségek kialakítása).

2. A digitális munkarend tapasztalatainak, előnyeinek, jó megoldásainak azonosítása, implementációja és fenntarthatóság biztosítása

A digitális munkarendre történő – lényegében átmenet nélküli – váltás egy sor nehézséggel szembesítette az iskolákat. Ugyanakkor szükségszerűen fel is gyorsította a digitális technológiával támogatott tanulás, tanítás és a tanulástámogatás lehetséges eszközeinek, módszereinek megismerését, térnyerését. Sokan felismerték, hogy a digitális technológia – a tantermi oktatás hagyományos eszközeivel, módszereivel együtt, vagy azokat megújítva – hatékonyabbá teheti az tanítást és tanulást a jelenléti oktatás újrakezdését követően is. Számba venni is nehéz a kialakított jó gyakorlatokat (de elengedhetetlen oktatásirányítási és pedagógusképzési feladat), melyek helyi továbbvitele a hagyományos munkarendbe éppen olyan fontos, mint ezek másokkal való megismertetése, a tudás megosztása.

”

„SOKAN FELISMERTÉK, HOGY A DIGITÁLIS TECHNOLÓGIA – A TANTERMI OKTATÁS HAGYOMÁNYOS ESZKÖZEIVEL, MÓDSZEREIVEL EGYÜTT, VAGY AZOKAT MEGÚJÍTVA – HATÉKONYABBÁ TEHETI AZ TANÍTÁST ÉS TANULÁST A JELENLÉTI OKTATÁS ÚJRAKEZDÉSÉT KÖVETŐEN IS.”

”

Az új megoldások egy része a tanári tanulás formáinak megújítását teszi lehetővé, amely jelenti az egymástól tanulás, a közös tanulás, az intézményi és más kutatási, fejlesztési programokban való részvétel ösztönzését, és ezen nem formális tanulási tevékenységek elismerését a pedagógus-továbbképzési rendszerben.

A járvány miatti kényszerű otthoni, digitális munkarendben történő tanulás egyik kiemelt folyamánya a szülők, családok partneri szerepének felértékelődése. A család, mint a tanulási eredményesség meghatározó tényezője korábban is ismert volt. Ugyanakkor ez a kép azzal árnyalódott, hogy egy olyan új helyzetben, mint amilyen a járvány is volt, a tanulási eredményesség és a tanulói jóllét biztosításához nem elegendő a kedvező (de passzív) családi háttér; meghatározó a szülők által végzett aktív és minőségi tanulástámogatási tevékenység. A szülők, a család partnerként való elismerése, tervezett és szervezett szakmai támogatása a további sikeres együttműködés meghatározó feltétele.

Számos jó gyakorlat alakult ki vagy erősödött meg a tanulók tanulási és tanulástámogató folyamatokba történő bevonását illetően is. Ezek egy része rászorulók segítségét szolgálta, többségük ugyanakkor általános helyzetekben támogatta a tanulás eredményességét (és a közösségi kapcsolatok fenntartását). Indokolt ezeknek a tanulóközösségi együttműködéseknek a fenntartása, támogatása, előtérbe helyezése a tanulás szervezés során – akár a kiscsoportos feladatmegoldás, együtt tanulás terén, akár a tanulók között megvalósuló mentori és „coaching” tevékenység ösztönzésével.

A pandémia egyértelművé tette a partnerségek erősítésére vonatkozó igényeket is. Azok a szereplők voltak sikeresek, akik keresték és megtalálták az együttműködés lehetőségeit – lett légyen szó a formális oktatásban részt vevő intézmények közötti partnerségről vagy az alternatív, iskolán kívüli tanulási lehetőségeket nyújtó, azokat támogató vállalkozásokkal, szolgáltatókkal, civil szervezetekkel kialakított vagy szorosabbra fűzött kapcsolatokról. Az együttműködés külön hozadéka ezek relevanciájának, a tényleges, a mindennapi gyakorlatban megfogalmazódó igényekre, szükségletekre való reflektálásának erősödése. E partnerségek jogi, finanszírozási, szervezeti hátterének, támogató környezetének kialakítása – helyi, regionális, országos és globális – oktatásirányítási feladat.

3. A hagyományos oktatás értékeinek megerősítése, működési gyakorlat során történő támogatása

A kortárs csoportból történő kiszakadás az eltérő életkorú gyermekeket különböző módon és mértékben, de nagyon érzékenyen érintette, ezért kiemelt feladat a közösségek újraépítésének támogatása és az ehhez kapcsolódó, szervezett foglalkozások fókuszba helyezése. Javasolt a szülőkkel, családokkal való együttműködésre nagyobb hangsúlyt helyezni. Ennek részeként érdemes megújítani, aktuális tartalmakkal megtölteni a korábban e célra alkalmazott formákat (fogadóóra, szülői értekezlet, iskola és családok közös programjai stb.), illetve új megoldásokat is keresni (pl. családi beszélgetések, tematikus szülői fórumok, egyéni konzultációk, iskolai közösségi tevékenységek). Lehetséges, hogy – egyes esetekben – szükség lesz külső segítő szakember bevonására is. Végül érdemes számba venni és aktivizálni

”

A PANDÉMIA EGYÉRTELMŰVÉ TETTE A PARTNERSÉGEK ERŐSÍTÉSÉRE VONATKOZÓ IGÉNYEKET IS. AZOK A SZEREPLŐK VOLTAK SIKERESEK, AKIK KERESTÉK ÉS MEGTALÁLTÁK AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS LEHETŐSÉGEIT – LETT LÉGYEN SZÓ A FORMÁLIS OKTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI PARTNERSÉGRŐL VAGY AZ ALTERNATÍV, ISKOLÁN KÍVÜLI TANULÁSI LEHETŐSÉGEKET NYÚJTÓ, AZOKAT TÁMOGATÓ VÁLLALKOZÁSOKKAL, SZOLGÁLTATÓKKAL, CIVIL SZERVEZETEKKEL KIALAKÍTOTT VAGY SZOROSABBRA FŰZÖTT KAPCSOLATOKRÓL.

”

azokat a lehetőségeket, amelyek erősíthetik az iskola, mint közösségi tér alakítását (pl. szülők, kulturális intézmények, sportszervezetek bevonása az oktatási-nevelési és szabadidős tevékenységek megvalósításába).

Az értékek továbbvitelét, a rend érzetének megerősítését, a normalizálódást támogatja a bevett mérések, értékelések, megmérettetési lehetőségek (érettségi, középiskolai felvételi vizsga, országos kompetenciamérés, nemzetközi mérések, egyéni és csapatban zajló szaktárgyi versenyek, diákolimpiák) hagyományos formában történő szervezése, újraindítása.

A korábbi életszervezéshez, életvitelhez való visszatérést segítheti a járvány időszakában a gyerekektől, fiataloktól elzárt, a tanulási és közösségi tevékenységhez kapcsolódó helyszínek, lehetőségek közös újrafelfedezése, visszahódítása (pl. szaktárgyakhoz kapcsolódó, kulturális és egyéb rendezvények látogatása, sport- és művészeti tevékenységek, versenyek).

Végül a jelenléti munkarendben történő oktatás lehetőségeit kihasználva törekedni kell az iskola, a tanulás izgalmaságának, élményének erősítésére, ennek hangsúlyozására a bezárt, otthoni, egyedül történő, gyakran egyhangú tanulással szemben. Ennek ismert és az újraindítást követően aktívan alkalmazandó legfontosabb eszközei a változatos, tanulói aktivitásra épülő munkaformák használata; a csoportos tanulás, az interakciók előnyeinek kihasználása; a problémamegoldást, tudásépítést támogató, nyílt végű feladatokkal is dolgozó tantárgypedagógiai megoldások alkalmazása és a rendelkezésre álló, tanulásra optimalizált környezet mind teljesebb kihasználása (ideértve a mozgásos tevékenységek lehetőség szerinti beépítését is).

4. A több tanévre kiható felzárkóztató, differenciált, fejlesztő programok megvalósítása

A digitális munkarend során valamilyen mértékben a legtöbb tanuló teljesítménye elmaradt attól, amit a jelenléti oktatásban elérhetett volna, ezért elnyújtott, hosszú időt igénylő rehabilitációra lesz szükség. A hagyományos munkarendre történő visszaállást követően el kell végezni a tanulói előrehaladás értékelését, azonosítani szükséges – egyéni és csoport szinten egyaránt – az elmaradás tartalmát és mértékét, azokat a hiányzó tudástartalmakat, készségeket, amelyek nélkül nem lehetséges a továbbhaladás. A rehabilitációhoz szükséges az elmaradás okainak (hozzáférés hiánya, motiválatlanság, tanulástámogatás hiánya, önálló tanulási készség hiánya az életkori sajátosságból fakadóan), valamint a veszélyeztetett csoportoknak a meghatározása is.

A helyzetértékeléshez szempontrendszert kell kidolgozni, mérési-értékelési eszközöket kell ajánlani, biztosítani. Meg kell ismerni az adatok és más értékelési eredmények feldolgozásához, értelmezéséhez rendelkezésre álló tudást és támogatási lehetőségeket. A helyzetértékelést kiemelten fontos elvégezni az alapozó évfolyamokon (1–3. osztály) és az iskolai szakaszhatárokon, ahol az esetleges hiányosságok a továbbhaladást, illetve a vizsgák sikerességét veszélyeztetik.

A helyzetértékelésnek ki kell térnie a tanulók fizikai és mentális jólléti állapotának elemzésére is.

A kapott eredményekre építve differenciált tanulási utakat kell kialakítani, amelyek részben tipikusak (a többség

számára – kisebb adaptációval – követhetők), részben atipikusak, egyénekre szabottak, és hozzájuk megfelelő, differenciált támogatást kell kapcsolni.

A tanulási utakra vonatkozóan alapelvárás a méltányosság szempontjainak érvényesítése, amely ebben a kontextusban azt jelenti, hogy valamennyi tanuló számára biztosítja az egyéni képességeknek megfelelő hiánypótlást és előrehaladást (nemcsak a leszakadók és a tehetségesek, hanem a fősodorhoz tartozók számára is).

A jelenléti oktatás újratekintését követően fokozott figyelmet kell fordítani az értékelési tevékenységre, különösen a felzárkóztató és fejlesztési periódusban. A fejlesztési folyamatot és az értékelést differenciáltan kell kialakítani, oly módon, hogy az igazodjon a tipikus és atipikus tanulási utakhoz, optimális időpontban történjen (motiváció, teljesítménycsúcs, a gyerek teljesítőképesége szempontjából optimális időpont és napszak kiválasztása, az értékelések egyenletes elosztása stb.), biztosított legyen a releváns időhatáron belül történő visszacsatolás.

A tantermi oktatásra történő visszatérést követően megfelelő figyelmet kell fordítani a tanulói terhelés elosztására is. Fontos, hogy a nevelőtestületek kialakítsák ezzel kapcsolatos pedagógiai elveiket, és azokat következetesen érvényesítsék, különös tekintettel a értékelésekre, mérésekre, számonkérésekre és az otthoni feldolgozásra adott feladatok mértékére, célhoz kötöttségére és változatosságának biztosítására. Így valósulhat meg, hogy a tanulói terhelés fejlődést támogató, tanulásösztönző módon kerüljön kialakításra.

A távoktatás lezárultával az intézkedések hatásait, a tanulás eredményességét és a tanulók jóllétét figyelemmel kell kísérni. Fontos hangsúlyozni, hogy az így nyert eredmények nem csupán az intézmény számára jelentenek lényeges információkat és segítséget. A tapasztalatok nyilvánossága, közös értelmezése, a más szereplőkkel (szülők, diákok) történő kommunikáció lehetőséget teremt az érintettek együttműködésének, kölcsönös támogató attitűdjének és a bizalom erősödéséhez is.

”

A TANULÁSI UTAKRA VONATKOZÓAN ALAPELVÁRÁS A MÉLTÁNYOSSÁG SZEMPONTJAINAK ÉRVÉNYESÍTÉSE, AMELY EBBEN A KONTEXTUSBAN AZT JELENTI, HOGY VALAMENNYI TANULÓ SZÁMÁRA BIZTOSÍTJA AZ EGYÉNI KÉPESSÉGEKNEK MEGFELELŐ HIÁNYPÓTLÁST ÉS ELŐREHALADÁST (NEMCSAK A LESZAKADÓK ÉS A TEHETSÉGESEK, HANEM A FŐSDORHOZ TARTOZÓK SZÁMÁRA IS).

”